

Historische Kring Maarssen

VOOR AL UW TRANSPORTEN

**INTERNATIONAAL TRANSPORT-
EN LIJNDIENSTBEDRIJF**

H. van Elst & Zoon

**DIEPENDAALSEDIJK 10 MAARSSSEN
TEL. 1298**

Orgaan van de „Historische Kring Maarssen“

(Opgericht 11 sept. 1972, goedgekeurd bij k.b. van 25 april 1973)

Bestuur

Drs. D. Dekker, voorzitter
J. H. Witte, secretaris
Klokjeslaan 10
tel. : 03465-2117
N. van Tricht, penningmeester
giro: 2907376

Mevr. A. H. Hogenhout-Hofman
Mevr. S. W. Talen-Stooker
A. de Zwart
Mevr. J. G. Zwijs-Brink

Redactie

J. N. Servaas, D. v. d. Berg, D. Dekker en A. de Zwart

Dijk in kwestie

Al zult U - bovenstaande titel lezend - er niet dadelijk aan denken, toch gaat het in dit artikel over een kleine polder in Maarssenbroek, eertijds gelegen tussen de Maarssen Broeksche gemeneweg of Buertweg, de dijk in kwestie, de Daalsche Dijk of Vegtdijk en de Weg na Maarssen Broek. Allemaal oude namen daterend uit de tijd van voor de spoorlijn A'dam-Utrecht en het Merwedekanaal. Als U de hierbij gepubliceerde "kaart" bekijkt dan ziet U dat het gaat om het gebied dat tegenwoordig begrensd wordt door de Zijlweg (vroeger doorlopend tot de Maarssenbroeksedijk Oost), de Amsterdamse Straatweg van Herteveld tot aan de Olifant, de weg langs de Olifant en de huidige Maarssenbroeksedijk Oost. Te weten: De vroegere Neermaes- of juister gezegd - Neermaatpolder, thans gedeeltelijk bedolven onder een dikke zandlaag ten behoeve van de nieuwe bouwen woonwijk/slaapstad Maarssenbroek. U moet echter wel bedenken, dat de "kaart" geen topografische kaart is maar een situatietekening, waarop men terwille van de eenvoud en de duidelijkheid alle slingerende wegen en ook de kronkelende Vecht maar recht heeft getekend. Toch is het een belangrijk en interessant document al was het alleen maar door de naam Tijs van Schip, die er op voorkomt. Dank zij het

spuurwerk van onze vriend Reyer Pos kunnen we het stuk ongeveer dateren tussen 1750-1756 en komen we ook aan de weet wie er toen op de buitenplaatsen langs de Vecht hebben gewoond. Pos heeft namelijk de "Maarsense Omslag ofte Uytsetting der Consumtiemiddelen" van het jaar 1756 geraadpleegd. Dit was een lijst van belastingaanslag op gebruiksgoederen en levensmiddelen, waarvoor men al naargelang de grootte van zijn gezin werd aangeslagen. Op deze lijst komen alle huisgezinnen van Maarssen voor en zo ook de Weduwe van Tijs van 't Schip met een gezin bestaande uit vier personen boven de 10 jaar. En Pos vervolgt:

"Op de Maarssenbroekse molen (niet getekend, maar liggend achter Herteveld) woonde Cornelis de Wit met een gezin van 3 personen. Naast hem woonde de schoenmaker-tapper (tapvergunningen waren er vele) Dirk Hoeksteen. Drie volwassenen en twee kinderen beneden de 10 jaar. Kinderen boven de 10 jaar werden tot de volwassenen gerekend. Op Harteveld woonde Jan Meijn, heer van Spanbroek met 10 personen boven 10 jaar. Christiaan Spoor was zijn tuinman. Dit gezin telde 3 personen. Op de buitenplaats Leeuw en Vecht woonde de Heer van Loon, een rentenier wiens gezin uit 7 per-

sonen bestond. Hier was Andries Kool de tuinman met een gezin van 3 personen. De Heer van Beek, een rentenier wiens gezin uit 5 personen boven en 2 onder de 10 jaar bestond, woonde op de nu verdwenen buitenplaats Soetendaal. Naast hem woonde de pastoor, de heer Frolog, op het Huis Beresteijn, hier aangeduid met Barrenvelt. In zijn huis kwamen de Rooms-Katholieke gelovigen bijeen. Hij had zijn huis dan ook geheel omgebouwd tot kerk. Nu vinden we op deze plek de R. K. Begraafplaats. Naast de kerk stond nog een boerderijtje waar Barent Janse woonde met 5 personen. De heer van Straaten, Canunnik, d. w. z. bestuurder van één der Utrechtse Kapittelkerken bewoonde Vredenhoeff.

Op het kaartje treffen we tussen Barrenvelt en Vredenhoeff nog een naam aan en wel "Boeren Bruijker" d. w. z. dat dit perceel door een boer gebruikt werd. Vredenburg werd bewoond door de heer van der Meulen. Arie Outshoorn was de molenaar op de Neermaatsche watermolen. Als laatste in de rij wordt genoemd de weduwe van Tijs van 't Schip".

Tot zover de zeer belangrijke informatie van Pos, waarvoor we hem van harte bedanken! Een informatie, die aan een op zichzelf dor document, een menselijk aspect geeft.

Doel van deze kaart

Maar, zult U vragen, waartoe heeft dit "kaartje" - getekend op een Cleijn Segel van 6 stuivers van de stad Utrecht - gediend? Om U maar dadelijk uit de droom te helpen: Het is gebruikt was bewijsstuk in een vinnige pennestrijd (compleet met request, contra-en supercontraberichten en memoriën) tussen de geërfden en ingelanden van de Neermapolder (vertegenwoordigd door de advocaat Wantenaer) en Schout en Schepenen van Maarssebroek (vertegenwoordigd door de advocaat D. van Wijck) over niets meer of minder dan, de Dijk in Questie! Een dijk liggende op de grens van Maarssen en Breukelen-St. Pieter "lopende uijt Maarssebroek en uijtkomende bij de Olyphant op de Daalsche Dijk welke weg is een Uijtweg voor die van Maarssebroek".

Wat was er dan met genoemde dijk aan de hand? Wel, deze dijk is "door versuijm (omdat in meer dan 20 jaaren daarover geene Schouw gegaan is), door het Rijde met wagens En geen gaten toegemaakt sijnde soo laag en weggesonken" dat nauwelijks nog van een goede waterkering kan worden gesproken! Reden tot de:

Resolutie genome op den 5 October 1751 bij de Ingelanden in de Neermapolder.

"Op Huijden den 5 October 1751 door de Heeren Ingelanden der Neermapolder eenparig geresolveert om aan den geregtten van Maarssebroek te versoeken of zij Luijden geliefde te resolveren om met en Benevens de Ingelanden van de Neermapolder te contribueren tot het opHogen van de weg die bij den Olyfant uijtkomt tot Keering van het water, En in cas van Weijgering, haar dan te versoeken, of zij dan Ons wilde permitteeren als Wij het maakte, dat Wij dan ook de schouw op die weg altijd soude mogen houden, en dat Die der Neermaat dan ook, ten allen tijden, de Slooten der gemelde Weg mogen opmodderen En bij Slagen goet houden. En in Cas dat alles bij haar wiert gewijgert, Request hier over aan haar Ed. Mogende te presenteren.

N. B. De Neermaat Polder is groot 88 3/4 morgen die de swaare koste van Een Moollen dragen, En de Weg niet opgehoog werdende, is de molen van geen diens, dewijl het water bij Hooge tijden over de weg soo gauw in de polder loop, als het daaruijt gemale wert".

Dit idee van de ingelanden wordt nog verder uitgewerkt in het volgende schrijven: "Bij Eenparige Resolutie is beslote Voor te dragen de dijk 100 Roeden lang te doen op Hogen 2 voet daar het op zijn laags is, Eyder voor halver koste, dat afslaande, dan de dijk voor onse Rekening te laten maken, mits de schouw daarop dan die van onse polder gegeven wert, dit ook afgeslagen werdende, is geresolveert bij Requeste aan haar Ed. Mogende ons beklagt te doen met versoeck den dijk door die van Maarssebroek gemaakt mag werden".

Op de convocatie zijn present geweest:

Ingelanden in den Polder De Neermaat

De Hr Stuyvesant	9 morgen	9
De Hr van der Meulen	17½ morgen	17½
De Hr van Straaten	3 morgen	
De Hr Houwer of Vrolijk	6 1/4 morgen	
Capittel van St. Pieter	2 morgen	
De Hr van Beek	7 morgen	7
Vr. van Wikkevorst	8 morgen	8
De Hr van Spanbroek	7 morgen	
De Hr de Meza	4 morgen	
De Hr Huijdekoper	2 morgen	2 present
de Schout van Maarseveen die dit Landt administreert.		
De Hr Cloeting	3 morgen	
Duijtsche Huijs		

Maarten Broekheide. Folio

Maarsen Broek Soe gemeene Weg

Neerwaats Polver

Reeunen
Veet

Soeten
daad

Boone
Brayker

Frederick
H. Hoff

Vreden
Burg

Naalbe Dyk, of Segre Dyk

De Jager

Weg na Maarsse Broek

Hartervelt

Soeten
daal

Boone
Brayker

Frederick
H. Hoff

Vreden
Burg

Wang

and from
Moor & Sons

Dijk. In Questie

Our History of Mole Voles

Glaarrijn
Rijn kaay

Den ol' faar:

de Heer Bronkhorst 4 morgen
 Convent a/d Daal
 Haar EdelMogende
 De Hr Kuilenburg 8 morgen 8 gesegt
 Sig omtrent de schikking bij ons te voegen,
 als niet konnende present sijn.
 Halmaas Erfgen. 3 morgen 3
 De Wed. van Vliet 2 morgen
 De Erffgename van
 de Wed. van der Does 3 morgen 3 compa-
 reerde de schout van Maarseveen als dat
 Lant onder zijn administratie hebbende

Zamen goet Molegelt 88 3/4 morgen 64½

Waar van de Eygenaars Eenparig de boven-
 staande Resolutie genomen hebben.

Van de kant van de geërfdens en ingelanden
 van de Neermaatpolder een duidelijke poging
 om "de Saake door een minnelijk vergelijk te
 termineeren", zoals ze dan ook later in de
 stukken zullen aanvoeren.
 Dit voorstel wordt aan de Schout van Maarse-
 broek toegezonden met het verzoek hierover
 zijn remarques (opmerkingen) te maken.
 Maar de schout "heeft konnen goedvinden in
 gebreke te blijven", wat in goed Hollands
 betekent: Hij heeft geen asem gegeven! Wel
 is er in 1751 een voorstel tot een overeen-
 komst tussen de schepenen van Maarsen, de
 schepenen van Maarsenbroek en de molen-
 meester van de Neermaatpolder om de dijk
 te verhogen op kosten van de Neermaatpol-
 der. Tot dat doel mag men "spetie baggeren
 uit het weeteringetie of sloot dat aan de an-
 dere zijde van meergemelde dijk loopt".
 Het is te begrijpen dat de geërfdens en in-
 gelanden van de Neermaat hiervoor weinig
 voelen en zij zien dan ook meer heil in een

Request gericht aan de Gedeputeerde Staten 's Lands van Utrecht

waarin zij zich op 21 April 1752 beklagen
 over de slechte staat van de dijk zodat "de
 supplianten van Haar watermolen die zij
 met grote kosten op soo een kleine polder-
 tje moeten onderhouden geen Nut ter We-
 reldt konnen hebben" en "hunnen Landen
 veeltijts dras moeten leggen, daardoor
 ganselijk verarmen, ja geruwineerd werden,
 sijnde Supplianten in den voorleden jaare
 1751 genootsaakt geworden De Beesten ten
 halven Saisoen uijt de Landen te neemen,
 boven dat het Coorn te velde staande ver-
 dronken is en niet ingement heeft konnen
 werden. Een nadeel voor de Ingelanden,
 dat allen jaaren staadt te gebeuren als daar-
 in niet voorsien wert".
 Verder verklaren zij "wel allen Vriendelijke

Wegen te hebben beproeft om die van Maar-
 senbroek daar toe te brengen en dat zij
 voorsz. dijk wederom geliefde te herstel-
 len". Tenslotte verzoeken zij dat Ged. Sta-
 ten die van Maarsenbroek zullen ordonne-
 ren de dijk weer op hoogte te brengen.

Het is te voorzien dat Schout en Schepenen
 van Maarsenbroek het antwoord niet schul-
 dig zullen blijven. Advokaat D. van Wijck
 trekt op 15 december 1751 meteen maar
 goed van leer door te verklaren dat "Schout
 en geregte van Maarsenbroek, alhier gere-
 luireerdens, ten Hoogste moeten verbaast
 staan hoe de Requiranten die Beter diende
 te weten soo verre hebbe konne come om de
 gerequireerden in dier voege te bespringen
 en op 't Lijff te vallen". Ook merkt hij op
 dat het request geadresseerd had moeten
 worden aan Schout en Schepenen, de geërf-
 dens en Ingelanden en ten minste aan het
 Heemraadschap van Maarsenbroek. En hij
 vervolgt: Schout en Schepenen voeren wel
 de lagere jurisdictie maar hebben "geen het
 minste recht van opsight of Schouwe van
 wegens dijken, kaadens, dammen, Bruggen,
 Sluizen, watergangen en wat diens meer is.
 Hetgene alles is gedemandeert aan de
 Schout en Binnen en Buitenheemraden met
 hunnen Secretaris Ingevolge de Schouwbrief
 daarvan voor meer dan taggentig jaaren ge-
 maakt en bij de Ed. Mogde Heeren Gede.
 Staten 's Lands van Utrecht in dato 19 Ja-
 nuary 1668 geapporbeert, te sien in de no-
 tulen van dien tijt. so men vertrouwdt, het
 welk een gansch ander Collegie uijtmaakt
 Soo dat dit Versoek jegens de geërfdens
 Zeer Temerair is geëntameert!"
 Oftewel: Hond's brutaal is!

Tenslotte vraagt hij G. S. het request van de
 hand te wijzen en die van de Neermaatpolder
 "in de kosten te condemnieren".

Wat doen Ged. Staten voorlopig? Wel, zij
 benoemen de Heren van Renesse van Ter Aa
 en van Mansveld om "deselve Stukken te exa-
 mineeren, partijen te hooren en daarvan te
 rapporteeren".

Hoe komen de stukken bij de betrokkenen te-
 recht? Dat gaat zeer waarschijnlijk per
 koerier. Maar in één geval lezen we: "Op
 den 28 April 1752 hebbe ik, U Ed. Mogs. Deurw,
 deese voorenstaande geregte en appointe ge-
 insinueert aan den Advocaat van Wijck door
 desselfs dienstmeid met Leevering van Co-
 pije, die hetselve heeft aangenomen 't welk
 relateere, Buddingh". Hier is dus schout
 Buddingh van Maarsenbroek de brievenbe-
 steller!

Maar advokaat Wantenaer, optredende voor
 de ingelanden van de Neermaatpolder, is

ook niet van gisteren en hij begint zijn antwoord met te stellen dat die van Maarsenbroek de molens van de Haar en de Laage Nieuwkoop rustig laten doormalen, ook als de Vecht enigszins gezwollen is. Zulks tot grote overlast van zijn cliënten! Hij noemt dit alles chicanes en plagerij en verder merkt hij op: "Gelieve U Ed. Mog. daar en boven te weten dat de binnen Heemraden die nevens hem (De schout) de voornoemde schouwen souden moeten voeren tegelijk zijn Schepenen van Maarsenbroek, waar bij dan komende de Secretaris werd dat geheele Heemraadschap genoegzaam uit Schout en Schepenen van Maarsenbroek geconstitueert uitgesonderd dat daar dan misschien bij sullen komen Een à Twee Ingelanden of gerefendens onder de naam van buiten Heemraad". Met andere woorden, door een request te richten aan dit Heemraadschap gaat men bij de duivel te biecht!

Tevens voert hij aan dat "de schatten, welke diverse ingelanden van de Neermaatpolder aldaar komen te expendieren en die sekerlijk strekken tot een merkkelijk cierraad van de provincie op die wijze tot een enkel niet worden gebracht". Hier komt de zorg voor het milieu om de hoek kijken!

Daarna is op 15 december 1752 het woord weer aan Van Wijk! Hij zal Ged. Staten "middagklaar" aantonen dat het verzoek van de Requiranten "soo temerair en ongefundeert is dat er geen weerga van te vinden is". En hij doet de bedenkingen van Wantenaer over de samenstelling van het heemraadschap vluchtig af met de bewering dat dit alles niet waar is! Niet zo'n sterke verdediging. Maar hij heeft een geheel nieuw argument gevonden! De zogenaamde uitweg is helemaal geen uitweg voor die van Maarsenbroek! Want de eigenaar van de hofstede N. N. Halma heeft "een slagboom gestelt die van tijd tot tijd met een slot gesloten is gehouden omme soo wel de In en opgesetenen van Maarsenbroek als anderen het gebruik van die weg te beletten". En hij zegt verder dat er een uitweg is bij de oude Roomsche Kerk en verderop nog een voorbij de Laage Weidsche Molen en uitkomende bij de Zuylense Koornmoolen op de Vegtdijk! Dan herinnert hij aan: "de bekende Stokregel, Eyder Een in de mond leggende, die water deed, die water keerd, maar die van de Neermaat sullen dat noyt goed kunnen doen bij mankement van een Kade of Bequame Ring om hun polder".

Een nog al schijnheilig argument als je eerst je overtollige water in de polder van je buurman maalt. Over temerair gesproken!!

Ok heeft steenbakker Stuijvesant een brug

laten leggen over de uitwatering, die door verlies van klei uit de vletschuiten steeds ondieper wordt. En, voegt hij er bij: De eigenaar van Harteveld heeft door de voortdurende overstromingen deze plaats goedkoop kunnen kopen!!! Maar dan haalt hij eens flink uit! "Om hun dan de maat vol te meten en uijt den droom te helpen, zullen de Gerequiereerden haar hier zeggen dat haare confuse of verkeerde Gedagten moogelijk daar uit voortkomen sullen, dat van ouds en voor meer dan taggentig jaaren de Maarsenbroekse Watermoolen die weg uyt heeft gestaan, hebbende die van Maarsenbroek daar heen eene uitwatering gehad in de Veght en ter occasie dat de Predecessuur van de Steenplaats, nu Stuyvestant competeerende, daarvan iets tragte te occuperen, zij tot mantien van haar recht over de Uitwatering doormaals quasie eene visitatie hebben gedaan, als voorsz nooyt een Schouwe over den Wegh".

Wantenaer wordt kwaad!

Deze argumentatie schiet advokaat Wantenaer in het verkeerde keelgat en hij gaat in zijn memorie van 17 mei 1753 zijn confrère nog al ruw te lijf met: "Sal men voorbijgaan de remarques die zij maken op de benaming van Remonstranten ende die van Daalsen Dijk in plaats van Vegtdijk, also dit scherpsinnigheden zijn die meer louter Critiques en Chicaneriën uijtmaken als Regtmatige middelen tot defensie. Strekkende van den Enen kant om door vergroting van Schiften zijn Beurs te maken En van de andere kant door nuttelose Discoursen U Ed. Mogs attentie te vervelen". Het zal je maar gezegd worden! Hij vervolgt: De slagboom is gebruikt om de "vreemde die op Son- en andere Feestdagen naar de Roomsche Kerk quamen rijden en den weg ten enenmale bedorven, sulks te beletten. Dog is aan die van Maarsenbroek op huns begeerte altoos den Boom geopend Waarvan de geregtens noyd in staat sullen zijn het Contrarie te bewijzen".

Tot staving van het feit dat de wijk een uitweg uit Maarsenbroek is, legt hij attesten van op- en ingezetenen over, waarna hij er zeer venijnig aan toevoegt: En soude alles manifestelijk kunnen blijken als U Ed. Mog. konden goedvinden die attestanten eens te horen. Also die menschen, so sij selfs hebben afgegeven, uit timiditijt van de Schout van Maarsenbroek bij eene attestatie niet verder hebben derven uijtkomen."

Intimidatie schijnt ook al zo oud te zijn als de wereld!

Het verzoek om de dijk te herstellen is ook

geen "Versoek in Vago sooals de geregdens bij hunlieder Contraberigt daarvan sottelijk leggen te rammelen". Het is wereldkundig, "dat de Maten schoone Landen zijn geweest en dat op hetselve veele Deensche ossen zijn vetgeweijd geworden". Want voor 25 jaren is de polder nooit ondergelopen, omdat het molentje hem droog kon houden! Ook is de brug niet de oorzaak van de overlast, want die brug ligt op het gebied van Breukelen en de invallende aarde wordt alle jaren "op-nieuws uijtgebeugeld".

Neen, de stuiting van het water wordt veroorzaakt door het slecht schoonmaken van de Haarrijn die zomers zelfs met een "roeijschuitjen" wegens het menigvuldige ruigt onbevaarbaar is! Tenslotte is Hartevelt niet zo goedkoop verkocht vanwege de jaarlijkse overstromingen, maar omdat de plaats 10 jaar leeg en tekoop gestaan heeft en daarvoor in een zeer deplorabele staat is gebracht.

De afloop

Wat Ged. Staten met al deze correspondentie hebben gedaan en welke beslissing ze in deze kwestie hebben genomen, hebben we niet kunnen vinden. Enige druk zullen ze vermoedelijk wel hebben uitgeoefend want op 11 oktober 1756 is er een vergadering in het gerechtshuis van Maarsse gehouden van de Heren Schout en Poldermeesters van de Neermaatpolder waar bij meerderheid van: alle de stemmen is geresolveert dat die gerechten van Maarssebroek haaren Kaade in de Krom op hoogte zullen brengen en de Poldermeesters van de Neermaat het dijkje dat naar den Olifant loopt zullen verhoogen". De kosten zullen over de landbezitters worden ongeslagen.

Op die vergadering waren "present": De Heren van der Meulen, van Wikkevorst, Stuyvesant, van Beek, de Heer van Spanbroek en de Wed. van Vliet.

N. B. : "De Heer van Straaten consenteerde in 't Maake, wilde aan de kosten niet dragen, vermits hij zijde, dat zijn Lant nooit kon onderlopen".

Vrijblijvende solidariteit! Ook toen al, hoewel....

't Kan verkeren!

Een tiental jaren later zijn de rollen omgedraaid! Dan lezen we in een verklaring van 12 maart 1766:

"Wij ondergeteekende, Schout en Poldermeesters van Maarssebroek bekenne geresolveert te zijn en dus te akkorderen aan de geërfden en ingelanden van de

Maate, dat in gevallen zij door haaren waatermoolen ons voorsz polder of gerechten, staande desen tijd, dat wij geen watermolen hebben, ons gelieve te ad-sisteeren om ons waater sooveel mogelijk te helpen weghmaalen in soo verre sulks noodig is, wij aannemen en beloo-ven alle vier en twintigh uren als haar gemelde moole voor ons zal maalen, wij daar voor zullen betaalen sestien stuij-vers met verdere beloften om in gevalle van diergelijke noodt wij haar ook reci-proque met onse waatermolen indertijd op gelijke wijze.... haar ook te adsis-teren.

Actum Maarssebroek desen 12 Maart 1766

H. van der Linden
Arij Eickelhof
Cornelis van Wiltenborgh.
R. van Heien.

Zodat we, om met Vondel te spreken, dit "Lant- ofte Dijkspel" kunnen besluiten met de schone regels:

"De Heemraet leit den Haet aen toom,
De koeien geven melck en room,
Het is al boter tot den boem,
Men zingt al PAIS en Vre.

Jan Hofman.

Een financieel expert?

Was de Maarsse naar Machiel Salomon Catz een financieel expert? In ieder geval vond hij zelf van wel.

Omstreeks 1841 doet hij de regering verschillende voorstellen, om 's lands kas wat meer te vullen. Waaruit die voorstellen bestaan, wordt mij uit de weinige mij thans ter beschikking staande gegevens niet duidelijk. In zijn eigen ogen waren ze echter zo belangrijk, en zou de staat er ook gebruik van hebben gemaakt, dat hij vond, nu toch wel in aanmerking te mogen komen voor een blijvend gedenk- of ereteken of mogelijk een Rijksbetrekking. Den Haag denkt er echter anders over en z'n verzoek wordt afgewezen. Wie was deze zich zelf noemende "grond- en andere eigenaar" te Amsterdam?

Waaruit deze eigendommen bestaan is mij onbekend. Uit de mij ter beschikking staande gegevens kon ik het volgende afleiden: Machiel Salomon Catz was in 1791 in Amsterdam geboren, waar hij huwde met de acht jaar jongere Naatje Levi de Roo, eveneens uit Amsterdam. Uit hun huwelijk werden

(Vervolg op bladzij 59)

De Makkers van Maarssen 2

Vooraf

Een belangrijke bijzonderheid in het eerste deel van dit artikel van de hand van de heer E. J. Rinsma, opgenomen in ons vorige nummer, is niet geheel juist overgekomen.

In de laatste regels van pagina 30 wordt vermeld dat de Maarssense historie van het Leger in 1906 begint. Hiermee wordt bedoeld dat het Leger in 1906 Raadhoven in eigendom kreeg. Het begin ligt echter eerder, namelijk in 1897. Het gedenkboek "Gouden Schooven", in 1937 uitgegeven ter gelegenheid van het feit dat het Leger toen 50 jaar in ons land opereerde, vermeldt op pagina 149 het volgende:

"Het Meisjeshuis-Maarssen is gevestigd in een oude "Buitenplaats" aan de Vecht. Het werd in 1897 geopend en biedt plaats aan 27 meisjes. Ook hier is de koude "gestichts-sfeer" iets, wat men alleen maar kent van hooren zeggen. Soms ziet men een groepje meisjes, gezellig luisterend, rondom de Directrice gezeten bij de mooie oude schouw, met de blauwe Delftsche tegeltjes.

Typeerend voor het systeem, dat het Leger hier volgt, is de aanblik van de meisjes in allemaal verschillende, gezellige jurken en japonnetjes. Geen uniforme kleding dus. Vele van de meisjes naaien hun japonnetjes dan ook zelf. Ook in andere opzichten kweekt men, - door ieder meisje apart zorgvuldig leiding te geven - de persoonlijkheid eerder aan, in plaats van die te onderdrukken. Alle kinderen gelijkelijk behandelen - gelijk millimeteren - gelijk kleden, enz. dat was juist het euvel, waardoor "gestichten" in zulk een kwaden reuk zijn komen te staan.

Bij het onderricht past men ook weer ditzelfde beginsel toe. Daar is verschil van aard en aanleg. Sommige meisjes gaan naar de M. U. L. O., andere naar de Industrieschool. Een meisje is verpleegster geworden, een ander costuumnaaister, maar ook zijn er velen, die later in een goede betrekking zijn gegaan.

Maarssen Meisjeshuis heeft procentsgewijze het grootste aantal voogdijkinderen, dan volgt Naarden-Bussum en ten slotte het Apeldoornsche Kinderhuis. Daaruit volgt, dat Maarssen de minst vlottende bevolking heeft, dit wil dus zeggen, dat de meisjes er merendeels jaren achtereen verblijven. Wat bij een bezoekje aan het Meisjeshuis dadelijk opvalt, - en daarmee is de blijde,

Zuster Sorber

geestelijke en toch praktische zin van het toegepaste systeem het best geprezen, - dat is het vriendelijke, beschaafde uiterlijk van deze meisjes, haar gelukkige, reine oogopslag.

Moge de plannen voor een groter en meer geschikt meisjeshuis spoedig verwezenlijkt worden, tot zegen van vele kinderen, die onder zooveel dat hun tegen was, het leven moesten beginnen".

Zuster Sorber

Iedere Maarssenaar kende haar en ze is nog niet vergeten. We hadden in maart jl. in huize Maria Dommer een gesprek met haar. Bijna vijftig jaar lang gaf zuster Sorber haar beste krachten aan het korpswerk in Maarssen. Maar wat zij en de anderen persoonlijk allemaal hebben gedaan, vermeldt het Ge-

schiedenisboek niet. Daarom hier haar verhaal:

"Ik ben een Brabantse van geboorte. Na de school werkte ik in de huishouding, onder meer in Haarlem. Ik was daar op een evangelisch zangkoor. Op een keer gaven we een openlucht-uitvoering op het strand van Zandvoort. Daar gaf ik mijn eerste getuigenis. Dat kwam zo: nadat we enkele liederen hadden gezongen, zei de leidster tegen me: "Kind, je ziet er zo gelukkig uit, zou je je getuigenis niet eens geven?" Ik aarzelde eerst, maar ik deed het en dat heeft me veel kracht gegeven. In 1922 bezocht ik het korps van het Leger in Maarssen en ben toen meteen maar in het werk gestapt, het jeugdwerk. In 1926 werd ik officieel als heilssoldaat ingezegend. Ik hield me toen, behalve met de zondagsschool, bezig met het vormen van jongsoldaten tot heilssoldaat en ten tweede met het scholen van soldaten tot korpskadet. Als ze dat waren, gingen ze naar de kweekschool waar ze tot officier werden opgeleid. Zo zijn er zeven van de kadetten die ik in mijn groep gehad heb, officier geworden".

Vol vuur ging Zuster Sorber die nu over de tachtig is, verder:

"Nu hield daarmee mijn werk niet op. Ik wist mij zo duidelijk en dringend geroepen, dat ik deed wat ik kon. Aan alle activiteiten van het Leger deed ik mee: ik ging mee de straat op, leidde samenkomsten, ging op huis- en ziekenbezoek, bereidde de Kerstfeestvieringen voor. Kortom, alles wat ik maar tegenkwam en dat was me wat. Ik had geen kinderen, dus ik kon er de tijd voor nemen.

Dat huisbezoek, meneer, och, och! De mensen waren zo arm, zo arm. Ik kwam wel bij mensen dat ze geen brood in huis hadden... Ik heb meegemaakt dat ze niets op het droge brood konden doen dan wat zout. We brachten dan levensmiddelen. De mensen kwamen naar het zaaltje omdat ze dan thuis niet behoefden te stoken en licht te maken. Maar ze waren natuurlijk welkom. Een vrouw wilde een winkeltje beginnen omdat haar man niet meer werken kon. Ik heb het hele dorp afgesjoud om klanten voor haar te winnen. Ik kwam eens in aanraking met een katholieke vrouw die aan toevallen leed en die haar spijt betuigde dat ze de kerk de rug had toegekeerd. Ik wilde dit onpartijdig oplossen, dus ik naar de pastoor. Ik heb tegen hem gezegd: het is een van uw schapen, u moet haar terughalen. En dat is gebeurd. Er kwam eens een stomdronken man naar binnen die neerknielde, maar hij wist niet eens wat hij deed. De volgende zondag deed hij het nuchter over, maar toen was het ernst. Ik heb mensen

ontmoet, meneer, soms heel, heel erg! Dat heb ik allemaal bijna vijftig jaar mogen doen. Als een huishouding door ziekte of zo verwaarloosd was, gingen we erheen om de boel weer op orde te brengen. We pakten alles aan. Ik maakte ook vaak het zaaltje schoon, potloodde de kachel, schikte de bloemen voor het bloemenfeest en het fruit voor de fruituitdeling. Wat heb ik niet een boeken uitgedeeld aan kinderen van de zondagsschool als ze veertig of tachtig sterretjes hadden. Elke keer als ze waren geweest, kregen ze namelijk een sterretje. En wat waren ze blij met die boeken! Daar genoot ik zo van".

Het mirakel van de grote trom
Nu hadden we in het Geschiedenisboek gelezen over 1929:

"Na al dit gebeurde kwam er weer een andere Officier en wel Kapiteine Bonefaas. Zij was hier vijf maanden werkzaam en in deze tijd werd een eerste bespreking gehouden in het toenmalige Meisjeshuis in tegenwoordigheid van Adjudante A. J. Willemse, die op 18 februari 1937 in het huwelijk zou treden met de bekende kommandant Bouwe Vlas, na het overlijden van diens eerste echtgenote, over de oprichting van een muziekkorps. Kort daarop waren muzikanten en instrumenten aanwezig, zodat het een grote hulp was in de samenkomsten".

Men zou gaan denken: die soldaten konden toveren. We vroegen zuster Sorber daarom:

"Hoe konden die instrumenten er zo gauw zijn en rezen die spelers soms als paddestoelen uit de grond?" Antwoord:

"Voor de instrumenten hebben we toen gekollekteerd en er waren vijf Maarssense muzikanten beschikbaar: broeder Teunis Smits, later ook zijn zoon Gerrit, Hein Verhoef van de Westbroekse Oudendijk, Gerrit Gentenaar, Piet van Rooyen en Ernst van Schilfgaarden. Er speelden tijdelijk ook nog drie Utrechtse broeders mee. Ik herinner me ook nog dat er eens twee Friezen op het geluid van de grote trom zijn afgekomen. Ze kwamen tot bekering en werden heilssoldaat. Dat was heel fijn. In 1958 werd ik korps-sergeant-majoor, dat is een plaatselijk officier. Dat hield ook in dat de Bevelvoerende Officier moest worden vervangen als die er niet was. Op die manier heb ik zelfs drie begrafenissen geleid"; Nog even het volgende uit het Geschiedenisboek:

"Op Dinsdag, 30 april 1957 hadden we in de zaal een gezellige feestavond van Zuster en Broeder Sorber, die op 3 Mei 1957 hun

35-jarig huwelijksfeest herdachten. Met alle makers en vrienden van ons korps was het een zeer gezellige en onvergetelijke avond. ... "Vergelijken we nu eens dit leven met dat, zoals mevrouw Booth, zelf een vurig soldate, het schetste in een brief aan haar moeder in een heel moeilijke tijd: "De Heer wijsd zelf aan, wat het best is voor Zijn eer. Meer dan ooit zie ik in dat de godsdienst die Hem het meest behaagt, bestaat in het doen van Zijn wil, meer dan in vrome gevoelens en stemmingen".

4. EVANGELIE IN NOTENBALKEN

Teunis en de muziek

We vermeldden reeds dat Teunis Smits in 1930 van Breukelen St. Pieter naar Maarssen verhuisde. Hij was in dienst bij Twijnstra, woonde eerst aan de Diependaalsedijk, later Achterstraat 21. Teunis voegde zich in Maarssen bij het Leger des Heils dat hem dus van huis uit niet vreemd was. Maar hij wilde ook musiceren en omdat korps Maarssen op dat moment nog geen ensemble had, was Teunis voor de muziek op het Utrechtse korps aangewezen. Zo zien we hem in 1930 twee keer per week 's avonds van Maarssen naar Utrecht lopen: acht kilometer heen en acht terug; met zijn instrument op de rug, naar de leermeester van het Utrechtse korps van het Leger. Route: Straatweg, van de Catharijnebrug naar het Janskerkhof en via de Nobelstraat en Burgemeester Reugerstraat naar het eindpunt Mgr. van de Weteringstraat 87. Teunis bleek zeer begaafd. Hij blies weldra in het Utrechtse korps zijn partij mee, naderhand in het Maarssense korps.

Het muziekkorps in 1936

Teunis gaf zijn kinderen die ook allemaal muzikaal waren, zelf les op cornet. Gerrit Smits, zoon van Teunis en dus van de derde generatie Smitsen in het dorp, begon al jong aan zijn muzikale carrière. In 1936, 12 jaar oud, speelde hij voor het eerst in het Maarssense korps van het Leger, waarvan zijn vader toen kapelmeester was. Gerrit die cornet speelde, noemde de volgende muzikanten die in het korps zaten: Kapitein Lewis, Gerard Docter, Ernst van Schilfgaarde, vader van Asselt, ook allemaal op cornet; Gijs Stoker en Alie van Asselt op alt; Kees van Asselt, bariton; Frans Stoker bas en Piet van Rooyen op de grote trom. Datzelfde jaar had een unieke gebeurtenis plaats. Een familie-orkest gevormd door niet minder dan 23 Smitsen bracht Willem

en Neeltje op 29 december 1936 een sere-nade ter gelegenheid van hun 50-jarig huwelijksfeest. Het was het gesprek van de dag. Heelwat Maarssenaren kunnen zich het nog goed herinneren.

Onder bovengenoemde blazers bevindt zich nog een merkwaardig man, van wie we nu iets ophalen: Gerard Docter.

Evangelie per orgeltje

Mevrouw Docter was zo vriendelijk ons het volgende over haar man te vertellen. De heer G. J. Docter werd in 1902 in Maarssen geboren. Hij bezat velerlei talent. Op veertienjarige leeftijd maakte hij al uitstekende vorderingen met het orgelspel. Later speelde hij - bij afwezigheid van de organist, de heer Goetheer - 's zondags op het orgel van de Hervormde kerk. Hij had bovendien zowel technische als commerciële kwaliteiten.

Onder meer deed hij jaren zaken voor eigen rekening, in welk verband wij hier het autocarbedrijf Pluck den Dagh noemen. De Leger des Heilsjaren van de heer Docter begonnen in 1936. Zijn vrouw vertelde:

"We hadden toen al kennissen onder de Officiëren van het Meisjeshuis Raadhoven. Mijn man voegde zich bij het Leger omdat hij een geweldige drang voelde om te evangeliseren. Hij werd heilssoldaat en zangbrigadeleider, speelde in het muziekkorps van het Leger en ging iedere zaterdag de straat op met een groepje mensen van het korps om het evangelie te brengen. Hij speelde dan op het draagbare orgeltje. Ook leidde hij wel samenkomsten en daarin was hij heel erg gelukkig. Dit moet ik u ook nog vertellen: mijn man en ik hebben 31 jaar reklasseringswerk gedaan voor het Leger. Dat ging uit van het Hoofdkwartier in Amsterdam. Het reklasseringswerk is verder arrondissementsgewijs georganiseerd en Maarssen valt onder het arrondissement Utrecht. Dat werk gaf nog heelwat drukte, hoor. We zijn het blijven doen, ook nadat mijn in het oorlog het Leger, dat toen verboden werd, verliet en naar de kerk terugging. Hij heeft nog samengewerkt in de reklassering met de bekende Utrechtse man van het Leger, de heer G. C. Peeterman.

De bijbel is mijn spoorboekje, zei hij altijd. Thuis en bij zijn werk was dat boek zijn richtlijn. En het zal u zeker interesseren dat hij aan het einde van zijn leven tegen me zei: "Mijn beste tijd op geestelijk gebied zijn de jaren bij het Leger des Heils geweest".

Tot slot nog dit. Op 7 maart jl. was het hoogste punt bereikt bij de bouw van het Bejaarden-

centrum van het Leger des Heils dat hier in het dorp verrijst. Ik ben toen uitgenodigd om aanwezig te zijn bij het hijsen van de vlaggen: de Nederlandse vlag en die van het Leger. Ik was daar natuurlijk erg graag bij, want mijn man was een groot voorstander van het bejaardenwerk". Tot zover mevrouw Docter.

Willem en Neeltje bevorderd tot Heerlijkheid

We sluiten het vooroorlogse deel van de historie van korps Maarssen af met het overlijden van Willem en Neeltje. Neeltje werd op 29 december 1939 "bevorderd tot Heerlijkheid". Kort tevoren kon men haar - 81 jaar oud - nog door Maarssen zien lopen: van de Stomansteeg naar dochter Janna in de Cam-bier van Nootenstraat: een klein, mager vrouwtje met een zwart mutsje op dat met een bandje onder de kin was dichtgeknoopt. Over haar zwarte jurk een lang schort met bloemmotief in donkere tinten, een rode ré-ticule in de hand en gym schoenen aan de voeten. ...

Willem was in 1933 met pensioen gegaan en overleed in 1940, toen Nederland enkele maanden door de Duitsers was bezet.

5. SCHAPEN ZONDER HERDER

Het Leger verboden

De bezetter duldde het Leger des Heils tot maart 1941 in ons land. Er kwam toen een Duitse beheerder die het "Engelse" en "Joodse" Leger liquideerde en zijn goederen konfiskeerde. Gebouwen en inventaris moesten aan de nazi-organisaties worden overgedragen. Het Leger mocht slechts als geloofs-gemeenschap voortbestaan. Ondanks dat

zette men het werk in het geheim voort. Zo ging het in het land, zo ging het in Maarssen. Het schier onuitputtelijke Geschiedenisboek geeft interessante bijzonderheden. Er waren bij de verplichte sluiting van het Maarssense korps de volgende plaatselijke officieren: een zangbrigade-leider en kapelmeester, een jeugd sergeant-majoor, een kleine kinderrool sergeant, een register sergeant, een korpskadetten leidster en acht jongeliedenwerkers. Het Grote Korps bestond uit 35 tot 40 hellssoldaten, een zangbrigade, een klein muziekkorps, 8 korpskadetten en 4 uitgezonden kandidaten. Het Jeugdwerk - opkomsten: Handleiding 40, Compagnie - samenkomst 100. 5 uur kindersamenkomst 80. Jongsoldaten 35. Jongeliedenzang 24. Meisjes Liefdebond 35. Jongens Liefdebond 18. Jongens figuurzaagclub 24 en bijbelklas 8."

Door de omstandigheden - de oorlog zelf en het verbod op het Leger - is de Maarssense club min of meer uiteengevallen. Het boek zegt tenminste: "Toen waren wij als schapen zonder herder. Verschillende makers gingen naar de kerk en naar de evangelisatie. Enkele makers werden soldaat van Utrecht 1." In 1941 werd het Meisjeshuis gesloten, de jonge bewoonsters gingen over naar Zeist. Het boek vertelt:

"Het was voor het Korps een groot verlies dat het Meisjeshuis naar Zeist werd overgebracht, omdat we altijd veel medewerking van de officieren van Raadhoven hebben ondervonden". Raadhoven werd Tehuis voor jeugdige Passanten, een jongenshuis dat onder leiding stond van adjudant J. Langelund. De jongens kwamen uit Amersfoort waar hun huis was gevorderd. Het waren belhamels

die het huis zo'n beetje hebben afgebroken. In '48 werd het gerestaureerd en ingericht voor bejaarde dames. Daartoe dient het nu nog. Maar als het nieuwe bejaardenhuis gereed is, verhuizen de huidige bewoonsters daarheen.

Aktiviteiten tijdens de oorlog

Toch is er in de oorlog wel wat gepresteerd: "Met adjutant Langelund hebben we nog in de tweede wereldoorlog samenkomsten gehad in de zaal. En wel een heiligingssamenkomst voor de heilssoldaten en vrienden die overgebleven waren; ook hielden we Zondagsmiddags om 5 uur samenkomsten, speciaal voor de geëvacueerde kinderen in het dorp, waarvan ook kinderen die met hun ouders ondergebracht waren in het gebouw achter de zaal. Nooit zullen we vergeten het Kerstfeest van 1944 met de kinderen van de evacués die ook verschillende tableau-stukjes hebben opgevoerd. Door de grote ruimte die zich onder de zaal bevindt, hebben menigmaal de jongens van het Jongenshuis Raadhoven een schuilplaats gevonden voor de razzia's der Duitsers". We kregen de indruk dat het Leger na de oorlog wat moeizaam op gang is gekomen. De getrouwen waren uiteengerukt en in feite moest er een nieuwe start worden gemaakt. Maar in het begin van de vijftiger jaren ging het weer van een leien dakje. Ook de inmiddels, door de toenmalige kapiteine Schef-fer opgerichte Gezinsbond draaide prima.

Teunis, de zoon van Willem

We hebben reeds kennis met Teunis gemaakt, toen we het hadden over het muziekkorps van het Maarssense Leger. Omdat hij veel meer deed, geven we hier weer wat zijn zoon Gerrit ons vertelde:

"Reeds jaren vóór de oorlog sloofde mijn vader zich voor het Leger uit. Vaste prik was voor hem de jaarlijkse verkoop van groenten en fruit, die het korps kado kreeg van hoveniers en gaardeniers uit de dorpen in de omgeving. Dit gebeurde om de kas van het korps te spekken. In het zaaltje stelde hij de gevulde veilingkisten op en hij verkocht zijn waar bij opbod aan een talrijk publiek. Maar met de negotie hield zijn taak niet op... Hij was ook straatzanger in de ploeg van Docter en niet te vergeten: vrijwilliger in het reklasseringswerk als toezichthouder.

Maar 's zondags was het helemaal van dik hout zaagt men planken. Dan was hij meer uren in aktie voor het Leger dan thuis. Om negen uur leidde hij een klas van de zondags-school; om tien uur woonde hij de heiligings-

samenkomst bij; om twaalf uur was er de kindersamenkomst met muziek; om half drie de openlucht-samenkomst in de lanen, waar altijd veel mensen wandelden; om half vijf vertelsamenkomst voor de jeugd; half zeven straatzang en als laatste evenement om half acht de verlossingssamenkomst."

Teunis naar Zuilen

Toen op 7 april 1951 korps Zuilen werd opgericht, sloot Teunis zich hierbij aan. Over zijn activiteiten in die jaren onder andere als predikheer weten we meer, mede dank zij het Geschiedenisboek:

"Op Zondag 9 September 1956 bezoek van de Jongeliedenzang uit Zuilen. Dat was een heel goede dag en 's morgens en 's avonds was de zaal geheel gevuld. Een goed Bijbelwoord door Broeder T. Smits heeft ons allen rijkelijk gezegend".

"Op Zondag 31 Maart 1957 werden de samenkomsten geleid door Broeder T. Smits van Zuilen. Goede opkomst en het was een goede Zondag". Hij preekte ook wel verderop, in Weesp en Leerdam.

Het volgende citaat vermeldt het overlijden van Willem Smits, een zoon van Teunis.

"Op 2 Mei 1957 werden we plotseling opgeschrikt door het overlijden van Broeder W. Smits die al geruime tijd ziek was. Hij was soldaat van korps Utrecht 1 en is op Maandag 6 Mei in Maarssen ter aarde besteld. Luitenant H. Bookholt leidde de begrafenis. Daar hij getuigd had om heen te gaan, geloven we dat hij voor eeuwig thuis is..."

"Op 13 Januari 1960 hadden we bezoek van het muziekkorps van Zuilen. Wat hebben we genoten van de muziek en de zang... Ook de declamatie van Broeder Smits, getiteld "De Zwerver" maakte diepe indruk op de aanwezigen. Ook het Bijbelgedeelte werd door hem behandeld".

De Fietje Smits in het volgende bericht is dochter Sophie van Gerrit Smits.

"Zondag 22 April 1962, Eerste Paasdag, werden in de Heiligingssamenkomst twee Jong-soldaten ingezegend te weten: Fietje Smits en Beppie Kers, wat voor ons na drie jaar weer een aanwinst is..."

Tenslotte nog enkele aanhalingen die voor zichzelf spreken:

"Dinsdag 18 September 1962 was het voor de Gezinsbond een bijzondere middag. We hadden het voorrecht Majoor A. M. Bosshardt van Amsterdam in ons midden te hebben".

"Dinsdag 22 December 1964... Ook werd er een mooi Kerstverhaal voorgelezen door Broeder Smits, getiteld "De Zwerver".

Kapiteine W. Vermijn, bevelvoerend officier van het huidige corps.

In 1973 had Broeder Teunis zijn taak volbracht:

"22 Januari 1973: Op deze dag afscheid genomen van broeder Teunis Smits. Op 18 Januari - op bijna 80-jarige leeftijd - ontsliep hij in de vrede van zijn Heer en Heiland".

Het Geschiedenisboek geeft diverse vermeldingen van bezoeken van bekende figuren van het Leger des Heils. Onder meer dat van Luitenant-Kolonel A. Kruisinga, toenmalig Hoofd van de William Booth Kweekschool in Amstelveen. Ook Kolonel en mevrouw Palstra waren meerdere malen te gast in Maarssen. Luitenant-Commissioner W. F. Palstra was van 28 januari 1960 tot 1 september 1966 Territoriaal Leider-Kommandant van Nederland. Op 17 april 1973 werd hij bevorderd tot Heerlijkheid.

Op ons verzoek vertelde kapiteine W. Vermijn, de huidige Bevelvoerend Officier van korps Maarssen, ons iets over het korps en zichzelf. Hier haar verhaal:

"Ik werd in 1947 in Rotterdam in een ongodsdienstig gezin geboren. In Vlaardingen kwam ik door een buurjongen in contact met het Leger des Heils. Na de MAVO werkte ik als groepleidster in een kinderkuis van de kinderbescherming. Daardoor kwam ik in aanraking met de grote nood die er heerste. Tijdens een samenkomst van het Leger die ik op uitnodiging van iemand bezocht, werd ik mij bewust van de opdracht van God om mijn leven ter beschikking te stellen van God en mijn medemensen. Ik gaf mijn baan eraan om de officiers-opleiding bij het Leger te volgen aan de William Booth Kweekschool te Amstelveen. In het theoretische jaar studeer je daar onder andere theologie, psychologie, sport en spel, homilethiek en sociale nood en hulpverlening. Het tweede jaar loop je naast de theorie stage, eerst in het maatschappelijk werk en daarna in het korpswerk. Daarna krijg je een officiële aanstelling al naar je aanleg in maatschappelijk werk of in een korps. Na mijn officiersopleiding arbeide ik achtereenvolgens als assistente van de Bevelvoerend Officier in Hengelo en Middelburg en werd daarna zelf Bevelvoerend Officier in Zwijndrecht en Terneuzen en vervolgens in juni '76 in Maarssen. Ik ben hier nu 10 maanden en hoop dat ik hier nog een paar jaar zal blijven".

Mej. Vermijn besloot:

"U hebt het over het verleden, maar de toekomst is ook belangrijk. Vooral wat Maarssebroek betreft, zien we de toekomst hoopvol tegemoet. U weet dat het Leger aan de Huis ten Boschstraat-Maarsseveensevaart een bejaardencentrum bouwt. Welnu, daarnaast komt een evangelisatie-centrum voor ons korps met een korpszaal, een jeugdzal enzovoort. Het centrum omvat een afdeling voor maatschappelijk werk, onder meer de bejaardenzorg. We zijn daar erg blij mee en het zal ons werk zeer ten goede komen".

Moge dit overzichtje van de historie van het plaatselijke korps een gedenkteken zijn voor de genoemde en niet genoemde heilssoldaten van Maarssen. Iemand zei ons: "Je snapt het niet zó fel als ze waren. Ze waren zelf óók zo arm als de straat, maar ze vochten als leeuwen om voor een ander wat bij elkaar te krijgen". Vandaar dit monumentje voor de Makkers van Maarssen.

E. J. Rinsma.

Huis ten Bosch en Jacob van Campen

In een voor Maarssenaars zeer interessant artikel van R. Meischke: "De vroegste werken van Jacob van Campen" 1), wordt de bewering van R. van Luttervelt, dat Huis ten Bosch ten onrechte als een werk van Jacob van Campen is beschouwd 2), duidelijk gelogenstraft.

Meischke geeft vele overtuigende aanwijzingen, dat de beroemde bouwmeester van het Paleis op de Dam, het Mauritshuis en Paleis in Den Haag, ook de architect is geweest van het voormalige gemeentehuis van Maarssen (1924-1961), Huis ten Bosch aan de Zandweg.

In het laatste gedeelte van dit artikel komen we hierop uitvoeriger terug.

Moins et Content en Huis ten Bosch

Over het huis met de franse naam Moins et Content (minder en tevreden) schrijft notaris F. van der Vliet, die na 1815 burgemeester van Maarssen was, vele brieven aan de Amsterdamse makelaar Mercker 3). Hij probeert vergeefs een huurder te vinden, als het huis in de crisisjaren 1812-1816 leeg staat. Op een bijeenkomst van onze Historische Kring wist niemand waar Moins et Content gelegen was of ligt.

Bij de beschrijving van het huis in het brievenboek van F. van der Vliet wordt duidelijk, dat het huis "gescheiden is van Luxemburg

door een rasterwerk, en van huize Vechtens door een doornenhaag".

Moins et Content lag dus aan de Zandweg en langs de Vecht. De brieven leren ook dat Moins et Content een grote moestuin had, bos en slingerpaden, een grote boerderij en een tuinmanswoning. Bij de aantekening dat de bewoners van Moins et Content de schoeiing aan het Grachtje moeten onderhouden, stel je vast dat Moins et Content Huis ten Bosch moet zijn en je haast je om een bevestiging te vinden in het belangrijkste bronnenboek van de Vechtstreek, het boek van Dr. R. van Luttervelt 3). Maar de auteur legt geen enkel verband tussen Huis ten Bosch en Moins et Content. Integendeel, Moins et Content wordt genoemd als een huis waar Amsterdamse regenten hebben gewoond, en Huis ten Bosch als woonplaats van Portugese Joden!

Zoals later blijkt, vergist Luttervelt zich als hij schrijft: "Moins et Content - Mr. Jacob Hop Hendriksz, secretaris der assurantie-kamer te Amsterdam + 1776". Zijn gezaghebbend boek brengt je meer dan eens op een dwaalspoor.

Jaartal en naam zijn onjuist. Het is R. Meischke die ons in zijn artikel van 1966, waarvan we niet wisten dat het zo vele Maarssense gegevens zou bevatten, leert, dat in 1780 Huis ten Bosch eigendom werd van de familie Bicker (Hop) en dat deze fa-

milie verantwoordelijk is voor de naamsverandering: Moins et Content.

Voor 1780 werd Huis ten Bosch bewoond door David de Abraham Levy (+ 1779). Moins et Content is dus niet, zoals Diependaal, Elzenburg, de Overtoom en Daalwijk in de periode 1812-1816 aan de slopingswoede ten offer gevallen, Moins et Content staat nog steeds aan de Vecht, het is Huis ten Bosch.

Het heeft er echter lange tijd naar uitgezien, dat Huis ten Bosch wel in 1815 gesloopt zou worden. Jarenlang (1809-1816) heeft het leeg gestaan. Slechts in 1813 is Huis ten Bosch voor een korte tijd bewoond geweest. F. van der Vliet klaagt in zijn brieven aan Mercker, de makelaar van de familie Bicker, dat timmerman Dolmans, schilder Maureau en smid Brans al zes jaar gewacht hebben op betaling van hun rekeningen voor herstelwerkzaamheden. Dolmans heeft zelfs f 778 te goed voor timmerwerk in 1807, 1811, 1812 en 1815.

In 1815 wordt besloten om Huis ten Bosch te verkopen. Van der Vliet stelt zijn Amsterdamse collega voor, de veiling aan hem over te laten en samen de voordelen van de veiling te genieten! Als hij in februari 1816 toch nog bezoek krijgt van een mogelijke huurder, schrijft hij Mercker opnieuw en maakt dan een opmerking die de algemene malaise typeert, namelijk, dat er in 1815 en 1816 buitenplaatsen verhuurd zijn voor f 200 per jaar, buitenplaatsen die "voorheen nooit minder dan f 500 hebben gedaan". Maar Huis ten Bosch wordt niet verhuurd, doch geveild en wel in gedeelten, d. w. z. het huis wordt gekocht door de Amsterdammer J. Buys en het bos, de boerderij en de moestuin door verschillende kopers. Buys volgt de grillige mode en laat Huis ten Bosch bedekken met een witte pleisterlaag. Het huis is dan nog in het bezit van een fraaie uitkijktoren. Tot 1922 blijft Huis ten Bosch in particuliere handen, waarna het gekocht wordt door de gemeente Maarssen met het doel het in te richten als raadhuys.

In 1924 krijgt aannemer Brinkhof de opdracht Huis ten Bosch te verbouwen tot gemeentehuis, met de verplichting zich bij de uitvoering van het werk te voorzien van plaatselijke arbeidskrachten. In de bewaarde werkboekjes komen we de namen tegen van P. C. Verkroost, timmerman B. Goes, metselaar, J. Spoelstra, opperman, A. v. Oosten, timmerman, en van de nu tachtigjarige zoon J. M. Brinkhof. De loonkosten waren + 75 cent per uur per man, de mate-

riaalkosten eveneens naar hedendaagse maatstaven buitengewoon laag. Na twee maanden is de gehele benedenverdieping omgebouwd en beschikt het gemeentebestuur over een secretarie, waarvoor helaas de muur tussen keuken en bijkeuken gesloopt moest worden, een secretarijskamer, een burgemeesterskamer, een politiekamer, waartoe het uitgebouwde vertrek aan de achterzijde was bestemd en de raadszaal, waarvoor gelukkig de plafonds tegen de zolderbalklagen verwijderd moesten worden. Gelukkig, omdat daardoor de beschilderde zoldering vrijkwam. Voor de verbouwing bestond de raadszaal uit drie naast elkaar gelegen vertrekken, een onderverdeling die er oorspronkelijk niet was. De verbouwing ondervond vertraging, toen bij de aanvang bleek, dat wandluizen bezit van het huis hadden genomen!

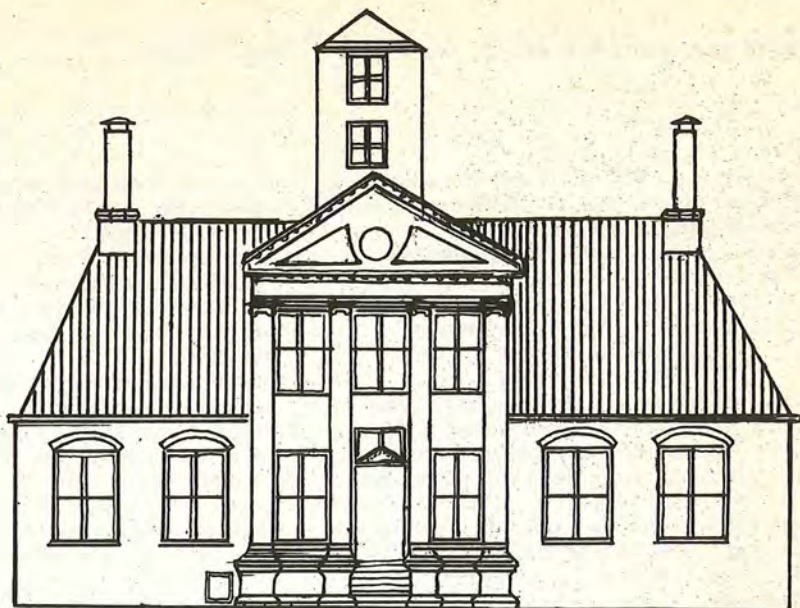
Bij de verbouwing bleek ook dat een klein deel van het laagste muurwerk van de uitkijktoren nog aanwezig was. De stenen en het metselwerk gaven aan dat de toren en het huis even oud zijn.

De beschilderde zoldering in de raadszaal brengt ons terug bij Meischke, die Jacob van Campen aanwees als de architect van Huis ten Bosch.

Toen de gemeente Maarssen in 1962 het huis aan de antiquair J. Gieling had verkocht en deze na een grondige restauratie Huis ten Bosch zijn oude luister had teruggegeven, bleek dat er ook beschilderde zolderingen waren in de beide zijkamers en in de kamer boven het voorhuis. Op de eerste balk van de grote zaal zijn twee leeuwen geschilderd die een doek vasthouden, waarop de naam Antoni Hendricks voorkomt met daarboven het wapen van Zuilen en het jaartal 1629. Meischke vertelt in zijn artikel, dat Hendricks uit Bremen afkomstig was en van 1611 tot aan zijn dood in 1635 te Amsterdam woonde. In enkele akten wordt hij genoemd als kamerschilder en in die functie was hij een beroemd man.

Het jaartal 1629 op de balk van Huis ten Bosch is mede een bewijs dat het huis in 1628 gebouwd is. Opdrachtgever was Pieter Belten, die getrouwd was met Constantina Coymans. De naam Coymans is voor Meischke belangrijk, want Balthasar Coymans gaf Jacob van Campen opdracht het beroemd geworden huis aan de Keizersgracht te bouwen, het huis waar in de achttiende eeuw Huydecoper woonde en dat in 1867 werd ingericht tot Hogere Burger School. Balthasar was een broer van Constantina Coymans en deze familierelatie is

Huis ten Bosch
heeft tot + 1880
een uitkijktoren
gehad.

voor Meischke een belangrijke aanwijzing dat Jacob van Campen ook Huis ten Bosch gebouwd heeft. Maar belangrijker zijn de architectonische aanwijzingen.

De middenpartij van het Huis ten Bosch en de drie portalen in het voorhuis zijn voor Meischke de belangrijkste aanwijzingen dat Jacob van Campen in Maarssen heeft gewerkt. Volgens hem is het duidelijk dat men hiervoor gebruik heeft gemaakt van het werk van Scamozzi (1552-1616), een bouwkunst-theoreticus, wiens hoofdwerk: "Grondregelen der bouwkunst", door Jacob van Campen veelvuldig geraadpleegd werd.

In de middenpartij is de deur omlijst door een architraafprofiel, waarnaast twee ionische kwartzuilen geplaatst zijn. Direct op de architraaf en op de kapitelen rust een ionische kroonlijst, waarbij het fries dus ontbreekt. Hiermee kan men spreken van het Hollands classicisme, dat door Jacob van Campen mede is geïntroduceerd. Vergelijken met zijn monumentale bouwwerken in Amsterdam en Den Haag, kan de voorgevel van Huis ten Bosch als een voorstudie worden beschouwd.

Een andere aanwijzing voor Meischke is, de grote overeenkomst van deze voorgevel met die van het huis Elswout bij Haarlem, dat door Jacob van Campen in 1633 werd gebouwd.

Meischke heeft ons overtuigd en zal dat onze

lezers ook doen als zij zijn artikel gaan lezen.

Dick Dekker.

Literatuur:

- 1) R. Meischke: "De vroegste werken van Jacob van Campen" in: Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond, jg. 65, afl. 5, 1966.
- 2) R. van Luttervelt: "De Buitenplaatsen aan de Vecht", Lochem, 1948. In het bijzonder pag. 21.
- 3) Brievenboek van F. van der Vliet, schout, notaris en burgemeester van Maarssen.
- 4) Archiefstukken van Aannemersbedrijf Brinkhof, Maarssen.

(Vervolg van bladzij 50)

te Amsterdam geboren: Chrisje (1825), Elias (1832), Engeltje (1836) en Saartje (1839). Waarschijnlijk vertrekt hij heel spoedig hierna naar Maarssen, waar hij een winkeltje begint aan de Schippersgracht. Hij was lid van de Ned. Isr. gemeente. Tot zover het oud archief van Maarssen. Mochten de archieven nog meer bijzonderheden over deze Oud-Maarssenaar onthullen, dan zullen wij U daarvan op de hoogte brengen.

R. Pos.

Uit de geschiedenis van de Ned. Herv. Kerk

"EHLDEHART RICLINT" las de geschiedschrijver Willem Heda op de deurpost van de kerkingang te Maarssen. 1)

Ca honderd jaar later leest de geschiedschrijver Gijsbert Lappius van Waveren in de drempel "Thidehart riciint". 2)

Wanneer we dit boven elkaar zetten:

EHLDEHART RICINT

THIDEHART RICIINT

ontdekken we grote overeenkomst, zodat we waarschijnlijk met dezelfde steen te doen hebben. Lange tijd wist men voor deze woorden geen verklaring, de taal kon men niet thuis brengen. De heer J. A. Huisman las er twee persoonsnamen in 3). Aan het eind van zijn artikel stelt hij de vraag: Wie waren Thidehart en Riclint? Zeer waarschijnlijk een echtpaar en wellicht de stichters van de kerk. We zullen dit echter nooit kunnen bewijzen, daar er uit de vroegste tijden geen geschreven bewijzen bestaan. In ieder geval stond er oorspronkelijk een Romaans kerkje, waarvan de toren nog over is. Hij is ca 250 jaar ouder dan de Utrechtse Domkerk.

De geschiedenis van de kerk is nauw verbonden met die van het kasteel in welks park het stond. Zou het toch eerst de slotkapel geweest zijn? Het kasteel werd in 1083 gesticht door Emeritius van der Meer. Als hij ook de bouwer van de kerk geweest zou zijn, dan gaat de veronderstelling van de heer Huisman niet op, of er moet sprake zijn geweest van een nog ouder kerkje of kapelletje. De kerk was gewijd aan de H. Pancratius, een Romeins officier, die om de belijdenis van zijn Christelijk geloof de marteldood stierf.

De kerktoeren is één van de oudste torens van deze streek. Hij moet omstreeks 1200 zijn gebouwd. 4) In dat geval kan Emeritius van der Meer natuurlijk nooit de stichter zijn. Nadien is er verschillende malen gebouwd en aangebouwd. De huidige kerk dateert uit veel later tijd. Mogelijk werd de Romaanse kerk (waarvan bij de laatste restauratie helaas praktisch niets werd teruggevonden) tijdens oorlogshandelingen verwoest. In de kerk bevindt zich een steen, in het koor in de muur gemetseld, met het volgende opschrift: "Anno millesimo quingentesimo decimo nono, mensis marci XV, Splinterus de Nieweroy, vir nobilis egre-

giusque, huic operi primum lapidem supposit". Pastoor Rientjes vertaalde de latijnse tekst als volgt:

"In het jaar 1519 den 15en Maart, legde de edele en doorluchtige heer Splinterus van Nijenrode den eersten steen op dit werk." Nu geen Heer van Ter Meer, doch van Boenstein.

Toch bleef de invloed van de Heer van Maarssen groot, o. a. bij de aanstelling van een nieuwe predikant. Ook bezaten zij in de kerk een eigen grote bank, mooi versierd met houtsnijwerk. Verder deden zij soms belangrijke schenkingen. Zo wordt het orgel geschonken door Geertruida Agneta Baronesse van Lockhorst, weduwe van Mr. François de Witt, burgemeester van Amsterdam en bewoner van Elsenburg. De thans in een stenen doopvont geplaatste zilveren schaal werd in 1657 geschonken door Wijnand Baron van Lockhorst. Aan de kerkhofzijde, d. w. z. aan de zuidzijde van het koor, is vroeger een doorkijk geweest. Een open verbinding met buiten of met een apart kapelletje, dat daar vroeger tegenaan gestaan zou kunnen hebben. Deze doorkijk op het altaar gaf de lijdens aan de pest en andere besmettelijke ziekten, die vanwege het besmettingsgevaar niet in de kerk mochten komen, toch gelegenheid de mis bij te wonen. Dit later dichtgemetselde kijkgat werd bij de laatste restauratie teruggevonden.

Tot de predikanten, die Maarssen hebben gediend, behoorde ook Lodewijk Gerard van Renesse, die van 1620 tot 1638 hier gestaan heeft. Hij werkte o. a. mee aan de vertaling van het Nieuwe Testament. Van Maarssen vertrok hij naar Breda, waar hij door prins Frederik Hendrik in 1646 werd aangesteld tot hoogleraar in de Godgeleerdheid en eerste rector van de door de prins gestichte Illustre school: Johan Frederik van der Heiden (oom van de schilder uitvinder van de brandspuit, Jan van der Heiden), maar zich noemende "Van der Eeden". Deze was hofprediker geweest bij de stadhouder van Friesland en overleed te Maarssen in juni 1707. Zijn grafkelder werd bij de laatste restauratie teruggevonden. Uit latere tijden zijn bekend geworden: Marten Adriaan Adriani, die in 1890 tot Zendingsdirecteur werd benoemd. Martinus Johannes Sanders, die

in 1925 met emeritaat ging en overleed op 6 september 1934, nadat hij de later naar hem genoemde Christelijke Lagere School had gesticht.

Over de grafstenen in de kerk schreven we reeds eerder. Ieder die in de kerk een graf bezat, ook de rooms Katholieke inwoners werden in de kerk begraven. Deze graven konden overerven, maar ook verkocht worden. De rooms Katholieke inwoners, die zich geen eigen graf konden veroorloven, werden op het kerkhof begraven, dat zich in eerste instantie rond de kerk uitstreekte. Vanaf 1828 werden zij echter op hun eigen kerkhof bij de rooms Katholieke kerk aan de Straatweg begraven. Toen kwam er trouwens ook een einde aan het begraven in de kerk, omdat dit bij de wet verboden werd. Alleen de grafkelder van de Fam. Huydecoper, die van buitenaf bereikt kon worden, bleef als zodanig in gebruik.

Aan deze familie, die Ambachtsheren van Maarsseveen waren, herinneren ook de grafborden, die nu op verschillende plaatsen in de kerk opgehangen zijn. De namen op de grafborden komen echter niet overeen met die van de Huydecopers, die in de kelder begraven zijn. Deze personen staan vermeld op de koperen plaat, welke in de grafkapel is aangebracht.

Opmerkelijk is nog de Christuskop, welke te zien is boven in de nok van het kruisgewelf van het koor. Kennelijk heeft deze schildering de Reformatie overleefd. Trouwens, deze omwenteling heeft zich in Maarssen toch vrij geruisloos voltrokken. Er is niets bekend van gewelddadigheden zoals die elders in het land, voornamelijk in de grote steden, plaats gevonden hebben. Natuurlijk zijn de beelden uit de kerk verwijderd en zijn de mogelijk aanwezige schilderijen (waar nooit iets van gebleken is), wit overgekalkt. Mogelijk zijn de beelden zonder meer verhuisd naar de schuilkerk in Maarssenbroek.

Alhoewel men aanvankelijk in het geheel geen haast maakte met de "zuivering". Immers, in 1593 bericht een visitatie-commissie aan de Staten van Utrecht: "De kerck van Maarssen was ten eenemaal ongezuivert" van roomse gebruiken. De predikant (pastoor) aangesteld door de toenmalige Heer, Gerrit van Zoudenbalch, verklaarde: "d'Evangelium gepredikt te hebben nae 't oude ende nieuwe Testament". Hem werd bevolen zich opnieuw aan een examen te onderwerpen, wat hij weigerde met de boodschap, dat hij zich 15 jaar geleden aan een examen had onderworpen en dat hij zich niet door de Staten, noch door iemand anders voor zou laten schrijven, wat hij

preken moest. Ook bevalen zij hem zijn concubine te trouwen. Hij verklaarde echter haar wel te willen verlaten en bood haar spottenderwijs ter overname aan, aan ieder die haar hebben wilde. Inderdaad werd Cornelis Petersen afgezet en vervangen door Wigboldus Belinda, hetwelk geschiedde in hetzelfde jaar 1593. De nieuwe predikant was echter reeds een oud man en verklaarde zelf, dat hij niet veel goed werk meer zou kunnen verrichten. Toch voltrok onder hem zich pas definitief de verandering. Pasen 1606 bediende hij voor de eerste maal het Avondmaal.⁵⁾

Dat de relatie Overheid en Kerk zeer nauw was, blijkt ook uit de aantekeningen van de schout uit de 17e eeuw. In de zomer van 1774 voeren de Staten een nieuwe Psalmberijming in. Het is de taak van de Schout er voor te zorgen, dat dit gebeurt. De kerkmeesters hebben echter geen geld in kas om de aanschaf van nieuwe boeken te bekostigen. De predikant Adriaan van Hengst verklaart zich aan de nieuwe regels te zullen houden, maar dat zijn gemeente niet bij machte is dit te realiseren. Hij meent echter, dat het de bedoeling is, dat deze onkosten uit de algemene middelen moeten worden betaald, d. w. z. uit de gerechtskas (argument van de kerkmeesters, dat zij geen geld hebben, omdat de kas uitgeput is na de zware reparaties, die zij op bevel van Schout en Schepenen hebben moeten doen uitvoeren aan de Kerkweg 6)), zij moesten als onvermogen worden beschouwd.

Wel beloven zij in 't vervolg zelf voor de kosten op te zullen draaien. Hiermee gaan Schout en Schepenen accoord, mits Nieuw Maarsseveen ook een deel van de kosten voor zijn rekening neemt. (De kerkelijke gemeente omvat immers Maarssen en Nieuw Maarsseveen). Alhoewel Maarssen niet bereid is in de kosten mee te dragen, wordt het toch niet duidelijk, hoe het afloopt. Het is niet onmogelijk, dat de Ambachtsheren een deel voor zijn rekening neemt.

Er zal ongetwijfeld nog veel meer over de kerk te vertellen zijn, mogelijk komen we daar later nog eens aan toe als het archief van de kerk zich weer in Maarssen zal bevinden. Momenteel is dat ondergebracht in het Centraal archief van de Hervormde Kerk te Den Haag, in afwachting op de aanschaf/bouw van een brandvrije kast of ruimte in de kerk.

R. Pos.

Noten:

1. Overleden 1525 te Antwerpen, was kanunnik te Utrecht, geheimschrijver van Filips

de Schone, schreef o. a. "Historia Episcoporum Ultrajectensium", waarin deze aantekening voorkomt.

2. Gijsbert Lap(pius) van Waveren, geschiedschrijver te Utrecht, overleden 1648.
3. "De Inscripties in de Oude kerk van Maarssen" in Naamkunde no. 4 (1972), pag. 36-39.
4. Meta A. Scimmel in "De Hervormde kerk te Maarssen" in overdruk Jaarboek Oud

Utrecht 1970.

5. Zie Prof. Dr. L. J. Rogier in "Geschiedenis van het Katholicisme in Noord Nederland in de 16e en 17e eeuw".
6. De Kerkweg liep vanaf de kerk via de Raadhuisstraat naar het Brandspuithuisje (nu Wit-Gele Kruis gebouwtje, aan de Breedstraat, naast de kerk.

De maatregelen in 1826 tegen de toenemende criminaliteit in Maarssen

Op 10 juni 1826 leest burgemeester F. van der Vliet in de gemeenteraad van Maarssen een brief voor, waarin de Gouverneur van de provincie de raad aanmoedigt maatregelen te beramen, die de veiligheid van de ingezetenen zullen waarborgen.

De raad neemt dan de volgende besluiten.

1. Aan de Gouverneur voor te stellen dat er in Maarssen een vaste wacht komt van zes personen, die niet alleen gedurende de wintermaanden, maar het gehele jaar door 's nachts wacht moeten lopen.

2. Alle ingezetenen moeten extra-belasting betalen om de financiële gevolgen van het eerste besluit het hoofd te kunnen bieden. Enige maanden later, op 25 oktober 1826, als de toestemming van de Gouverneur is verkregen om de nachtwachten te benoemen, volgt het grimmige besluit om de timmerman Broekman "te gelasten twee nieuwe kleppen te maken ten koste van de gemeentekas en om de smid Gijsbert Verheyen te bevelen zes pieken behoorlijk te scherpen en in orde te brengen".

De kleppen waren natuurlijk voor de klepwachten, die op dezelfde vergadering benoemd werden t. w. Cornelis van Oostrom en Daniël Props. Ze werden gekozen uit een voordracht van vier ingezetenen. Cornelis van Oostrom kwam er goed af, want hij mocht tevens pijpgast aan de brandspuit blijven. Daniël Props daarentegen verloor zijn functie als bediener van de brandspuit. In een volgende raadszitting werd over deze beslissing heftig gediscussieerd. Tegenstanders van het besluit gebruiken woorden als onrechtvaardig, maar de burgemeester weet met de kromme redenering - dat bij brand Props zijn collega van Oostrom moet vervangen - zijn zin te krijgen. Kon

van Oostrom dan Props niet vervangen?

Voor de functie van stillewacht, zo genoemd ter onderscheiding van de klepwacht, werden niet minder dan 26 ingezetenen voorgedragen. Twaalf werden benoemd, waarvan er iedere nacht vier de ronde moesten lopen. Interessant zijn de namen van de stillewachten, omdat hun achter-achter kleinkinderen nu nog in Maarssen wonen t. w. Jan Thiers, Jan Ros, Cornelis Klarenbeek, Jacobus van Leeuwen, Evert Boegborn en Willem Visser. De voorgeschreven ronde die ze moesten gaan geeft ook aan dat de nachtwachten buiten het dorp moesten lopen. Onder het dorp moeten we volgens de verordening verstaan: Breedstraat en Langegracht. Voor het wachtlopen buiten het dorp geeft de verordening aan:

1. Lopen tot Solitude aan de Daalsche Dijk (dat houdt in een dertigtal meters op de Daalsche Dijk en die wordt nu Binnenweg genoemd).

2. Lopen tot Bolestein.

3. Lopen tot Vechtesteyn.

De notulen vermelden niet of de gescherpte pieken ooit gebruikt zijn.

D. Dekker.

Een lijst van jaartallen over Maarssen 2

Vóór ik verder schrijf, wil ik U, lezers nog eens op 2 zaken opmerkzaam maken:

1. dat deze artikelen in hoofdzaak bestaan in het rangschikken van gegevens van anderen. Ik zal daarom nogal eens verwijzen naar vroegere publicaties, o. a. in het "Orgaan van de Hist. Kring Maarssen, en dan betekent bv. II 4 J. v. Veldhuizen het artikel van genoemde medewerker in jaargang II no. 4.

2. dat mijn voorliefde voor rangschikken uiteraard meebrengt, dat gegevens over kastelen en landhuizen bijna niet in de serie "jaartallen" worden opgenomen; ze zouden de totaal-geschiedenis van Maarssen slechts onderbreken en storen. Ze kunnen met meer succes bijeen gehouden worden in één apart overzicht voor elk huis, bv. Ter Meer, Huis ten Bosch en Goed ten Bosch, Bolestein, Goudenstein enz. Voor mijzelf deed ik dat al met genoegen en wil u er natuurlijk t. z. t. deelgenoot van maken.

De Romeinse bezetting hier te lande duurde van + 50 v. Chr. tot + 375 nā Chr. Toen werden de Romeinse krijgers naar Italië terug geroepen, om het eigen land te verdedigen tegen de Oost-Gothen.

Van de 5e, 6e en deel van de 7e eeuw valt er over Maarssen weinig te vertellen. De Nederlanden stonden onder Frankisch bestuur: Pepijn van Landen, Karel Martel, Pepijn de Korte, Karel de Grote. Deze laatste van 768-814.

Van rond 600-800 kwamen hier predikers van het Christendom; vaak uit Ierland, zoals Willibrord en Bonifacius. Beiden predikten ze ook bij de Friezen en met succes. Toen Willibrord in 695 benoemd werd tot aartsbisschop der Friezen, kreeg hij van de Frankische koning Trajectum als zetel (= Utrecht). Ook is bekend dat de bisschops-vestiging te Utrecht (St. Salvator) in 723 de burchten Trecht en Fectio (Vechten) ten geschenke kreeg van Karel Martel.

744 Sint Ludger geboren te Suesnon (Ook wel Sweesnon). Al staat dit beschreven, het is niet zeker wat Sweesnon betekent; veel gegevens zouden er op wijzen, dat het zou zijn tussen Maarssen en Zuilen, lange tijd genoemd: de "Sweezer eng". Ludger werd aartsbisschop te Münster (zie II 2 M. Lubbers).

Tijdens de flinke Frankische koningen en later keizer Karel de Grote waren de Nederlanden rustig. Onder de slappe opvolgers durfden de Noormannen invallen en plunder-tochten te ondernemen in heel noord-west-Europa: Engeland, Ierland, 't Frankenrijk en de Nederlanden. Bekend is, dat Utrecht en Dorestad (= Wijk bij Duurstede) met bloeiende handel, werden geplunderd en deels verwoest. Onze landen (dus ook de Vecht-streek) zijn zelfs onder Viking-bestuur geweest.

841 Want in 841 werd een Noorman, Rurik, door Keizer Lotharius beleend met "de landen tussen Seine en Eems".

Door de voortgaande kerstening in Denemarken en Noorwegen verminderden de invallen der Noormannen totdat ze tenslotte geheel verslagen werden door keizer Arnulf (891) bij Leuven.

+ 1000 Bisschop-graaf Ansfried ontvangt van Keizer Otto III de rechtsmacht over Niftarlake en Fletheti (= samen het Nedersticht. Onder Niftarlake behoorde o. a. de Vecht-streek).

In de noormannen-tijd bestond Maarssen (Marsua of Marsna) waarschijnlijk alleen uit één rij huizen langs de Vecht (nu de Lange Gracht). Er werd daar, in de bocht van de Vecht een houten uitkijkpost gebouwd; het latere "Koopmanshuis". (Zie II 4. J. v. Veldhuizen). Hiervan stond vermeld:

1358 Het blokhuis wordt herbouwd in steen

1480 het wordt verwoest in een strijd van Utrecht tegen David van Bourgondië (die door toedoen van zijn vader Filips toch bisschop van Utrecht werd).

+ 1490 Het wordt herbouwd.

1672 Het wordt door de Fransen vernield.

Toch is het weer herbouwd (wanneer?) want in 1810 wordt het pand verkocht door notaris Frederik v. d. Helm aan een bakker: Peters. Deze familie Peters bewoonde het tot 1940 (zie II 4. J. v. Veldhuizen).

Terug naar onze jaartallen!

1150 Eerste Sint Pancratiuskerk gebouwd (Nu is er alleen de tufsteen-toren nog van over: die der Ned. Herv. kerk).

+ 1200-1260 De "Duitse Orde" krijgt zeer grote invloed op het bestuur van de Vechtstreek, door sterke beïnvloeding

- der Utrechtse bisschoppen. (zie II 4. Mevr. v. Tongerlo).
- 1255 In kronieken worden Jacob en Hendrik van Maarssen genoemd als kanunniken van de St. Salvatorkerk (Domkerk) te Utrecht.
- 1275 "Dirk van Maarssen" wordt benoemd tot schepen van Utrecht.
- + 1350 Ridderhofstad Bolestein wordt gebouwd door Derck de Bole (zie Maarssen in oude ansichten II door D. Dekker).
- 1519 De kerk van Ter Meer wordt overkoepeeld. (Splinter van Nijenrode).
- 1524 Cornelis Ade wordt benoemd tot pastoor te Maarssen.
- Uit die tijd dateert een lijst van bewoners, uitgedrukt in "gezinnen", niet

alleen man, vrouw en kinderen omvattend, maar ook afhankelijk personeel. 47 gezinnen. Daarom is het totaal te schatten op rond 250 personen (zie II 4 mevr. L. v. Tongerlo).

- 1526-'27 Het "Huis te Maarssen" gebouwd door Steve van Nijeveldt. De kasteelvorm is bekend uit een tekening van Saffleven (zie III 1) en van A. Beerstraten (zie M. uit ansichten I). De bijbehorende kerk was Rooms-Katholiek en bleef dit nog vrij lang (1593).

H. A. Reith.

Uit het leven van een steenovengezel

Dat het leven en werken op de steenovens vroeger geen sinecure was, vertelt mevr. Versteegh in een brief die ik reeds geruime tijd in mijn bezit heb, maar die door omstandigheden steeds is blijven liggen. Zij vertelt tegenover de steenfabriek "De Volharding" gewoond te hebben, waardoor zij het steenovenleven van vrij nabij heeft kunnen gadeslaan. Mogelijk zijn er onder de lezers nog, die één en ander zelf aan den lijve hebben ondervonden. Voor hun reacties houden wij ons aanbevolen: klim eens in de pen en vertel Uw ervaringen!

Nu eerst wat mevr. Versteegh er van zag. "De werkdag was erg lang en begon 's morgens om zes uur. Niet alleen de mannen, ook de vrouwen moesten meewerken. Voerden de mannen de klei aan, de vrouwen moesten de stenen opzetten, zodat ze drogen konden. Om kwart voor twaalf luidde er een bel, dan mochten de vrouwen thuis de aardappelen op gaan zetten. Er was een schafttijd van circa twee uur. Dan ging het werk weer continu door, tot 's avonds half zeven. Als de kinderen van school kwamen, dan moesten ook zij in de fabriek komen werken. Gebeurde dit niet, dan mochten de gezinnen niet langer in de steenovenhuisjes blijven wonen, waarvoor zij vijf en zeventig cent per week huur moesten betalen.

's Zaterdags werd er iets korter gewerkt, namelijk tot vier uur, want dan konden de mannen naar de scheerwinkel en de vrouwen

hun inkopen doen.

De zondag werd door de mannen gebruikt om elkaar in de kroeg op te zoeken, waar een groot gedeelte van het loon in bier en jenever werd omgezet. 's Maandagsmorgens werd er eerst "gelapt". Van de bij elkaar gekregen centen werd eerst een hele of halve kan jenever gehaald bij Wed. de Leeuw. Na de gezamenlijke dronk kon het werk beginnen. De meesten hadden hun eigen stukje land, zodat ze voor de wintervoorraad aardappels konden zorgen. Ook hield ieder meestal twee varkens, waarvan de één gebruikt werd voor de eigen slacht en de ander verkocht werd om hiervan het meel te kunnen betalen, dat het hele jaar bij de molenaar op de pof gehaald was."

Aldus het verhaal van mevr. Versteegh.

R. Pos.

Wilt U...

- een huis, bungalow, flat of boerderij kopen of verkopen?
- een taxatie laten verrichten door beëdigde taxateurs?
- een passende verzekering sluiten?
- een financiering of hypotheek nemen?
- of alleen een persoonlijk advies over deze zaken?

makelaardij in onroerende goederen bv
raadhuisstraat 21a maarssen tel 03465 - 64644
duivenkamp 739 maarssenbroek tel 03465 - 67791

UW MAKELAAR

radio- en tv - speciaalzaak

B. Huis in 't Veld - Diependaalsedijk 1

Maarssen - Telefoon 03465 - 2081

**Goud en zilver kopen
is een kwestie van
vertrouwen!**

**KIES DAAROM:
JUWELIER - HORLOGER**

Kaatsbaan 28 - Maarssen - Telefoon 03465 - 1806

Ford Dealer in de Vechtstreek

OOK VOOR A-1 GEBRUIKTE WAGENS

BREUKELEN
STRAATWEG 109
TEL. 03462 - 1745

MAARSSSEN
STRAATWEG 2-4
TEL. 03465 - 2541

Autobedrijf Roeleveld BV
